

РОЛЬ ДІАГНОСТИКИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ

У статті розглянуто роль та місце діагностики, якості та достовірності контролю та оцінки економічних показників фінансової діяльності підприємств. Розроблено математичні моделі, запропоновано вибір способів аналітичних розрахунків та контролю їх результатів. Запропоновано методологічні принципи та модель діагностики при формуванні механізмів фінансової стратегії.

In the article a role and place of diagnostics, quality and authenticity of control and estimation of economic financial performance indicators of enterprises are considered. The mathematical models, choice of methods of analytical calculations and control of their results are developed. The methodological principles and model of diagnostic at forming of mechanisms are offered financial strategy.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Відомо, що будь-яке управлінське рішення повинно базуватися на контролі та перспективній оцінці фінансового стану підприємств. По суті, чинні нині механізми фінансового управління недостатньо ефективні та не мають належної науково-методичної основи. Про це свідчать багаточисленні фінансові проблеми, які потребують оперативного вирішення:

- наявність протиріч між ліквідністю та рентабельністю, ліквідністю та фінансовою стійкістю, ризиком та фінансовою стійкістю;
- збитковість діяльності більшості підприємств, втрати чистого оборотного капіталу;
- відсутність довгострокових джерел фінансування підприємства и т.д.

У цій ситуації складно переоцінити роль діагностики фінансового стану підприємства [1, с.215; 2, с.256].

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Не дивлячись на значний інтерес до проблеми теорії діагностики зі сторони наших учених Л. Абалкіна, Ю. Гончаренко, Є. Мінха, М. Кужельного, В. Бондара, Я. Гончарука, І. Чумакова та інших дослідників, слід відмітити, що вони поки що не охоплюють всього комплексу проблем, що виникають у посткризових явищах в Україні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні немає чіткого визначення структурних елементів та процедур діагностики фінансово-економічної стійкості підприємства, не розроблені механізми організаційно-методологічного забезпечення діагностики при виборі фінансової стратегії підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка якості контролю та діагностики фінансового стану підприємств, надання рекомендацій щодо шляхів удосконалення цих практик, а саме формування методологічних принципів і моделей діагностики у фінансовому управлінні підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні кризові умови, що склалися в українській економіці, продиктовані не тільки необхідністю реформування заходів бухгалтерського обліку та нормативного обґрунтування, але вимагають більш жорсткої оцінки у відношенні якості внутрішнього контролю та оцінки ризиків суб'єктів господарювання, інформаційних систем та практичних розробок для вирішення проблем формування механізму підтримки фінансової стратегії підприємств.

Саме ці складові, власне, й є головною концептуальною основою діагностики. Це наукове обґрунтування предмета і методологічного підходу до вибору методів і процедур діагностики; формування моделі діагностики у сфері операційної та фінансової діяльності підприємства, створення системи оціночних показників як інструмента, що реагує на

відхилення або виникнення причин викривлення інформації у відношенні змін якісних або кількісних характеристик об'єктів дослідження; систематизація інформаційного забезпечення для визначення концепції оцінки ефективності фінансово-економічної стійкості та вибору фінансової стратегії підприємств.

У статті представлено модель діагностики, яка базується на сукупності методів і процедур реагуючих на зміни в процесах формування розподілу та використання фінансових ресурсів. Показники моделі здатні «просигналізувати» про кризові явища, що зароджуються в господарюванні суб'єктів і необхідність реагування на них [3, с.27; 4, с.31].

Тобто модель діагностики дає можливість дослідити, проконтролювати та оцінити ефективність фінансово-економічної діяльності підприємств і доцільність прийнятих управлінських рішень з точки зору оптимізації фінансової стратегії підприємств, використовуючи аналітичні, емпіричні, якісні, ситуаційні методи.

Як відомо, будь-який методологічний підхід до дослідження економічної діяльності підприємств повинен бути обґрунтований принципами, з яких би витікали концептуальні положення. Таким чином, в основі методології фінансово-господарської діяльності підприємства лежать такі принципи:

- системність, яка забезпечує узгодженість та взаємозв'язок кожного елемента діагностики з іншими механізмами управлінської діяльності підприємств;
- інтегрованість, яка дозволяє оцінити потенціал фінансово-економічної стійкості суб'єктів господарювання;
- комплексність – передбачає аналіз усіх основних аспектів проблемної ситуації, тобто використання тільки тих показників, які є інформаційною основою для прийняття управлінських рішень;
- доцільність та адаптованість – дає чітке виділення границь об'єкта діагностики, адресність та конкретність виводів.

Виходячи з наведених принципів діагностики, було визначено її основні концептуальні напрямки.

Перш за все діагностика має управлінську орієнтацію із таких ключових елементів потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства, як ефективність їх операційної та фінансової діяльності. Це дозволить сформулювати багато завдань, цілей та методів до проведення та використання результатів діагностики при розробці управлінських та стратегічних рішень.

Механізм діагностики передбачає послідовне виконання контрольних і аналітичних процедур у сфері визначення цільової функції діагностики, експрес моніторингу вузьких місць фінансово-економічного стану підприємства, розробку рекомендацій з усунення негативних тенденцій у діяльності суб'єктів. Також комплексність діагностики дає змогу здійснити точну оцінку фінансової стратегії підприємства та виборів оптимальних рішень для розробки подальших фінансових планів. Тобто основні етапи економічної діагностики складаються із таких етапів:

- побудова методик економічної діагностики. (основа цих методик полягає у формуванні цілей та завдань діагностики, визначенні об'єктів дослідження, підборі показників-індикаторів, розробці математичних моделей, виборі способів аналітичних розрахунків та здійсненні контролю за їх результатами, конкретизації виконавців діагностики, складанні методичних рекомендацій з виконання аналітичних досліджень);
- підбір і перевірка вхідної інформації, виконання та контроль аналітичних розрахунків. (передбачаються розрахунки, які регламентуються моделлю діагностики якості та достовірності показників економічної діяльності підприємств, можуть бути автоматизовані та не потребують високої кваліфікації від виконавців);
- осмислювання результатів економічної діагностики. (за даними аналітичних розрахунків виділяються як позитивні, так і негативні вирішальні фактори, зміни економічних показників під дією цих індикаторів, розраховуються резерви поліпшення роботи тощо);

– прийняття управлінських рішень, (з урахуванням результатів економічної діагностики уточнюється стратегія та тактика господарювання, контролюється виконання та обґрунтованість планів-прогнозів, удосконалюється система економічного контролю).

Саме ці складові, власне, й є головною концептуальною основою можливостей діагностування причин викривлення інформації, пов'язаної з фінансовою звітністю, головними показниками економічної діяльності суб'єктів, а також ефективністю їх діяльності в межах законодавчих і нормативних актів. Потрібно розуміти, що тільки при поєднанні системного підходу та загально-галузових методів можливо сформувати основу для діагностики якості внутрішнього аудиту підприємств в цілому. І в цьому сенсі генеральною концепцією діагностики буде постійне спостереження за зміною стану діяльності підприємств, відхилення економічних показників від довгострокових тенденцій, їх розвиток, вплив зовнішніх факторів на поведінковий стан достовірності та ефективності результатів внутрішнього контролю відносно аналізу фінансового стану підприємств, дослідження облікової дисципліни, оцінки управлінських рішень, корпоративного управління, зміни в економічній політиці суб'єктів та інше.

Діяльність підприємств складається із різноманітних напрямків і в цьому сенсі діагностикою використовується ціла система оціночних показників, а саме: глобальні оціночні показники, показники-індикатори, локальні оціночні показники. На науково-практичних конференціях постійно досліджуються проблеми щодо вказаних напрямків, а також визначаються концепції оцінки ефективності та достовірності самого формування цих показників, де поставлена відповідь на питання: «хто і коли порушив правила обробки економічної інформації, хто несе за це відповідальність» [5, с.97–99].

Також показники-індикатори дозволяють продіагностувати загрозу банкрутства та запропонувати заходи щодо уникнення помилок, відхилень та викривлень інформації, прийняття стратегічних та управлінських рішень у відношення попередження та захисту підприємства від внутрішніх та зовнішніх факторів кризових явищ.

На думку автора, слід зосередитися на таких концептуальних напрямках діагностики та якості економічних показників фінансової діяльності підприємств:

- діагностику якості та достовірності економічних показників, необхідно здійснювати на підставі комплексного дослідження бази даних економічних показників з урахуванням всіх аспектів діяльності підприємства. При такому підході підприємство буде орієнтуватися не тільки на сформовані економічні показники в поточному періоді, а й на ті умови, які тільки повинні скластися у майбутньому, і приймати рішення, виходячи з майбутнього стану ефективності діяльності;
- діагностику якості та достовірності показників фінансової діяльності необхідно проводити безперервно на основі оцінки внутрішнього та зовнішнього середовища підприємств, застосовуючи оціночні показники-індикатори, які повинні переглядатися залежно від ситуації у конкретний період часу;
- діагностика якості та достовірності показників повинна бути невід'ємною частиною контролю над фінансово-економічними процесами, які відбуваються на підприємстві. Необхідно постійно стежити за відхиленнями поточних від минулих значень показників індикаторів. На підставі виявлених тенденцій повинна здійснюватися розробка прогнозу, виявлення майбутніх тенденцій;
- науково обґрунтований вибір економіко-математичних методів для впровадження діагностики якості та достовірності економічних показників повинен бути доцільним. Важливо розробити ефективний інструмент для кожного етапу оцінки фінансової стратегії підприємств

Представлену модель діагностики можна умовно розмежувати на два напрямки: експрес-діагностика та комплексна діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості. Взаємозв'язок між ними забезпечується тим, що результати експрес-діагностики використовуються для обґрунтування пріоритетів діагностики. Організаційно-методичний базис є основою формування та вибору фінансової стратегії стійкого розвитку. Магістральні

напрямки діагностики (фінансова рівновага, ефективність операційної та фінансової діяльності підприємства) використані при оцінці потенціалу фінансово-економічної стійкості та при виборі оптимальній фінансовій стратегії [6, с.405; 7, с.88–91].

Звісно, що потенціал фінансово-економічної стійкості є основним показником росту вартості підприємства та визначає можливість його стійкого розвитку. Графічне зображення моделі діагностики представлено на рис. 1.

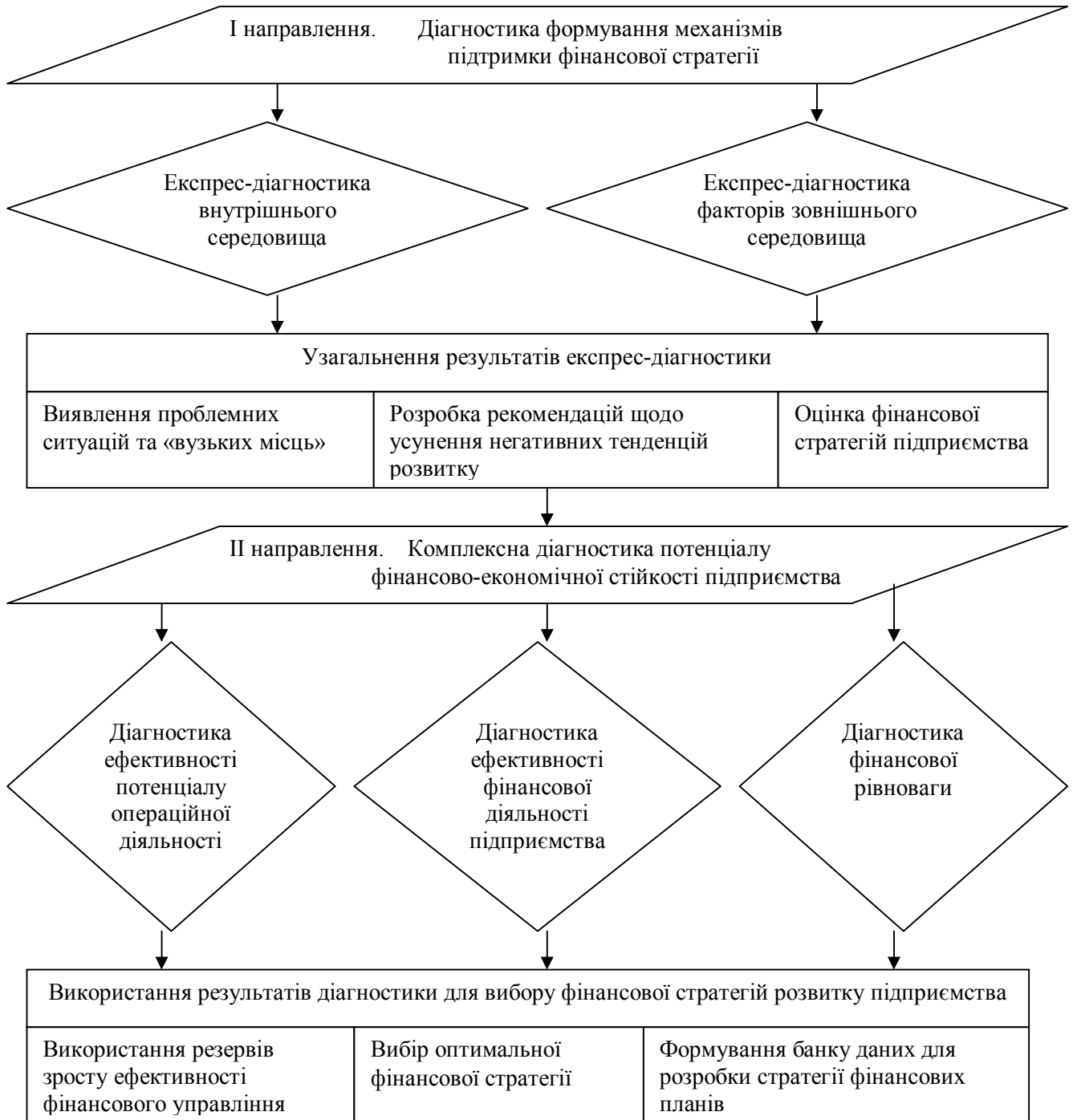

Рис. 1. Модель діагностики потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства

Використання аналітичного базису діагностики дозволило визначити обмеження стану фінансової стійкості та ризику фінансової стратегії підприємства. Також базис діагностики був покладений в основу формування методики оцінки вибору фінансової стратегії розвитку суб'єктів в оптимальному допустимому та недопустимому напрямленні. Вибір визначення структури оціночних показників дає відповідь не тільки на питання про часовий відрізок діагностики, а ще й коли і в

якому обсязі здійснювати фінансову діагностику підприємства, чи один раз на рік (у період підготовки річного звіту), чи щомісячно проводити оцінку обмеженої кількості показників за результатами поточного місяця (зазвичай, це робиться в перших числах наступного місяця) [8, с.400].

Висновки і перспективи подальших розробок. Виходячи з вищевикладеного, можна передбачити, що використання діагностики слід розглядати як отельний механізм забезпечення фінансової стратегії, який формується на використанні процедур і інструментів діагностики. Це дозволить акцентувати увагу на внутрішніх та зовнішніх оцінках фінансово-економічної діяльності підприємства та визначити резерви росту її ефективності. А це, в свою чергу, буде основою вибору фінансової стратегії стійкого розвитку підприємства. Перш за все показники-індикатори цієї діагностики дозволяють діагностувати загрозу банкрутства та запропонувати власникам щодо уникнення помилок, відхилень та викривлень інформації, прийняття та стратегічних рішень у відношенні попередження та захисту підприємства від внутрішніх та зовнішніх факторів кризових явищ. Тобто оцінити передумови для виникнення кризових явищ, розробити рейтингові оцінки «виживання» суб'єктів господарювання у кризовий час та визначити негативну динаміку змін зовнішніх факторів, які можуть стати передумовами для зародження викривлення результатів фінансово-економічної діяльності підприємств.

Список використаної літератури

1. Берднекова Т. Б. Аналіз та діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства: [навч. посіб.] / Т. Б. Берднекова. – М.: Інфра-М, 2005. – 215 с.
2. Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства: [монографія] / за ред. В. А. Воронкової. – Луганськ: вид-во ЄНУ ім. Даля, 2005. – 256 с.
3. Забротський В. А. Экспертная система диагностики деятельности предприятий / В. А. Забротський, Л. І. Трискупова, Л. І. Янов // Бізнес інформ. – 2005. – № 27. – 98 с.
4. Земин Н. Е. Анализ и диагностика финансового состояния предприятий: [учеб. пособ.] / Н. Е. Земин. – М.: МКФ ЭНМОС. – 2010. – 301 с.
5. Ілюхіна Н. П. Система оціночних показників, як індикаторів діагностики якості внутрішнього аудиту: мат. Міжнар. наук.-практ. конф. [«Сучасні вимоги до обліку та контролю у контексті глобалізації»] (Одеса, 22-23 травня 2009 р.) / Н. П. Ілюхіна. – Одеса: ОДЕУ, 2009. – С. 97–99.
6. Муренко Т. О. До питання якості внутрішнього аудиту як інструменту оцінки достовірності показників фінансової звітності: рег. зб. наук. праць з економіки / Донецький економіко-гуманітарний інститут МОН України; Інститут економіко-правових досліджень НАН України. – Вип. 3 (24). – Донецьк: ДЕГІ, 2007. – С. 405–411.
7. Ткаченко Н. М. Теорія і практика бухгалтерського обліку та фінансової звітності в умовах євроінтеграції: мат. Всеукр. наук.-метод. конф. [«Удосконалення обліку, аудиту і аналізу у контексті євро інтеграції»] (12-15 травня 2009 р.) / Н. М. Ткаченко – Севастопіль: Вид-во СевНТУ, 2009. – С. 88–91.
8. Костенко Т. Д. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: [навч. посіб.] / Т. Д. Костенко, Є. О. Підгора, В. С. Рижиков, В. А. Панков, А. А. Герасимов, В. В. Ровенська. – Київ: Центр начальної літератури, 2005. – 400 с.